

Developing A Conceptual Framework For Participatory Budgeting In Tehran Municipality

Amir Shahrabi Farahani^{1*} | Reza Ghanbarian² | Salar Daneshfar³

1. Corresponding Author, PHD in Public Administration, Department of Management, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. Email: shahrabi1979@yahoo.com.
2. PhD in Accounting, Faculty of Accounting, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran. Email: reza.ghanbarian@gmail.com.
3. Master of International Business, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran. Email: st.danesh@yahoo.com

ARTICLE INFO

Article type:
Research Paper

Article History:
Received 16 October 2024
Revised 15 November 2024
Accepted 20 December 2024
Published Online 04 January 2025

Keywords:
Participatory Budgeting,
Citizen Engagement,
Municipal Governance,
Tehran Municipality,
Budget Transparency.

ABSTRACT

The popularity of participatory budgeting as an institutional approach to involve citizens and use their opinions in urban management is increasing day by day. Participatory budgeting, as a new method in urban management, has been widely accepted worldwide in order to increase transparency and citizen participation in municipal decision-making. Considering the very important and significant role of citizens in the development and sustainability of the city, this method is used to attract their cooperation and participation in municipal activities and is a powerful tool in attracting citizens' cooperation and participation in municipal activities. However, participatory budgeting in Iran is a new method and has recently been considered. Therefore, in the present study, the authors have tried to design and introduce a framework for implementing participatory budgeting in Iranian municipalities by examining the common processes and mechanisms of establishing participatory budgeting in municipalities in developed countries.

Cite this article: Shahrabi Farahani, A.; Ghanbarian, R. & Daneshfar, S. (2025). Developing A Conceptual Framework For Participatory Budgeting In Tehran Municipality. *Urban Development Policy Making*, 1 (1), 73-89. DOI: <http://doi.org/10.22034/judpm.2025.500641.1004>

© Amir Shahrabi Farahani, Reza Ghanbarian, Salar Daneshfar
DOI: <http://doi.org/10.22034/judpm.2025.500641.1004>

1. Introduction

Participatory budgeting has emerged as a significant institutional approach to enhance citizen involvement in urban governance. It aims to improve transparency and encourage public participation in municipal decision-making processes. Despite its widespread adoption globally, this method is relatively new in Iran. This study explores the mechanisms of participatory budgeting in developed countries to propose a framework for its implementation in Tehran's municipality

2. Background

Over the past three decades, PB has expanded globally, influencing budgetary practices in municipalities across North America, Europe, and Asia. Various international organizations, such as the World Bank and OECD, recognize PB as a best practice for fostering citizen engagement, financial transparency, and local governance efficiency. However, despite its global recognition, PB remains a relatively new concept in Iran. While some municipalities in Iran have attempted to involve citizens in budget discussions, these efforts do not fully align with the structured PB processes implemented in

other parts of the world. This study examines international experiences to propose a localized framework for PB in Tehran.

3. Methodology

The study adopts a descriptive research methodology, focusing on participatory budgeting processes in various municipalities worldwide. By analyzing these practices, the research identifies key components, including indicators, intermediary factors, and outcomes of participatory budgeting, to develop a tailored framework for Tehran

4. Results and Discussion

The findings reveal that participatory budgeting significantly enhances financial transparency, citizen engagement, and municipal accountability. It mitigates information asymmetry between policymakers and citizens, fostering a more inclusive and responsive governance system. The study emphasizes the importance of two-way communication in ensuring effective citizen participation and decision-making

5. Conclusion

Participatory budgeting is instrumental in fostering democratic governance and enhancing public trust in municipal institutions. It ensures that resource allocation reflects public priorities, thereby improving the efficacy of municipal services. The proposed framework for Tehran highlights the need for continuous evaluation and adaptation to the participatory budgeting process, ensuring its success and sustainability. The study recommends leveraging digital platforms to facilitate citizen engagement and streamline the participatory budgeting process.

ارائه چارچوبی مفهومی برای بودجه‌ریزی مشارکتی در شهرداری تهران

امیر شهرابی فراهانی^{۱*} | رضا قنبریان^۲ | سالار دانش‌فر^۳

۱. نویسنده مسئول، دکتری مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت واحد تهران مرکز، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران ایران. رایانامه: shahrabi1979@yahoo.com

۲. دکتری حسابداری، دانشکده حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. رایانامه: reza.ghanbarian@gmail.com

۳. کارشناسی ارشد بازرگانی بین‌الملل، دانشکده مدیریت و اقتصاد دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران. رایانامه: st.danesh@yahoo.com

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله:

پژوهشی

تاریخ‌های مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۷/۲۵

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۸/۲۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۹/۳۰

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۱۰/۱۵

کلیدواژه:

بودجه مشارکتی،

مشارکت شهروندان،

مدیریت شهری،

شهرداری تهران،

شفافیت بودجه.

محبوبیت بودجه‌ریزی مشارکتی به عنوان یک رویکرد نهادی برای مشارکت دادن شهروندان و استفاده از نظرات آنان در مدیریت شهری روزبه‌روز در حال افزایش است. بودجه‌ریزی مشارکتی به عنوان یک روش جدید در مدیریت شهری، به منظور افزایش شفافیت و مشارکت شهروندان در تصمیم‌گیری‌های شهرداری، به طور گسترده‌ای در سراسر جهان پذیرفته شده است. این روش، با توجه به نقش بسیار مهم و حائز اهمیت شهروندان در توسعه و پایدارسازی شهر، برای جلب همکاری و مشارکت آنان در فعالیت‌های شهرداری، به کار گرفته می‌شود و به عنوان ابزاری قدرتمند در جلب همکاری و مشارکت شهروندان در فعالیت‌های شهرداری است. با این حال، بودجه‌ریزی مشارکتی در ایران روشی نوپا بوده و به‌تازگی مورد توجه قرار گرفته است. از این‌رو، در مطالعه حاضر نگارندگان کوشیده‌اند تا با بررسی فرایند و سازوکارهای متداول استقرار بودجه‌ریزی مشارکتی در شهرداری‌های کشورهای توسعه‌یافته، چارچوبی را برای پیاده‌سازی بودجه‌ریزی مشارکتی در شهرداری‌های ایران طراحی و معرفی کنند.

استناد: شهرابی فراهانی، امیر؛ قنبریان، رضا و دانش‌فر، سالار (۱۴۰۳). ارائه چارچوبی مفهومی برای بودجه‌ریزی مشارکتی در شهرداری تهران. *سیاستگذاری پیشرفت*

شهری، ۱ (۱) ۷۳-۸۹. DOI: <http://doi.org/10.22034/judpm.2025.500641.1004>

© امیر شهرابی فراهانی، رضا قنبریان، سالار دانش‌فر

DOI: <http://doi.org/10.22034/judpm.2025.500641.1004>

۱. مقدمه

شناسایی سازوکارهایی برای تقویت مسئولیت‌پذیری سیاسی موضوعی کلیدی برای اقتصاددانان (و سیاست‌گذاران) در حوزه اقتصاد سیاسی بوده است. از این‌رو، در جهان در حال توسعه نوآوری‌هایی برای بهبود پاسخ‌گویی سیاسی به کار گرفته شده است. طی دهه گذشته، این نوآوری‌ها بر سازوکارهای از پایین به بالا تمرکز یافته که مستلزم مشارکت و همکاری بیشتر شهروندان، به عنوان ذی‌نفعان نهایی خدمات در فرایندهای تصمیم‌گیری و ارائه خدمات است [۱]. از معروف‌ترین این نوآوری‌ها مدل بودجه‌ریزی مشارکتی است که در پورتو آلگرة برزیل توسعه یافته است [۲]. هدف بودجه‌ریزی مشارکتی تقویت حکمرانی، به‌اشتراک‌گذاری اطلاعات، و پاسخ‌گویی عوامل سیاسی به شهروندان است که به پاسخ‌گویی و کارایی مالی منجر می‌شود [۳]. به علاوه، این روش به عنوان یکی از شاخص‌های تمرکززدایی از مهم‌ترین ابعاد نظام مدیریت نوین در بخش عمومی (NPM) است که ارتقای شفافیت در فرایند بودجه‌بندی را به همراه دارد. با استفاده از این روش، شهروندان قادر خواهند بود تا به صورت فعال در فرایندهای تصمیم‌گیری نهادهای بخش عمومی مشارکت کرده و به عنوان شهروندان محلی، نظرات خود را درباره تخصیص منابع اعلام کنند که این امر به کاهش عدم تقارن اطلاعاتی بین سیاست‌گذاران و شهروندان کمک کرده و امکان نظارت شهروندان بر فعالیت‌های سیاست‌گذاران را فراهم می‌کند [۱]. از زمان پیدایش بودجه‌ریزی مشارکتی در سال ۱۹۸۹ در پورتو آلگرة، برزیل، این روش به طور پیوسته در سراسر جهان گسترش یافته و در بسیاری از کشورها در سراسر آمریکای شمالی و جنوبی، اروپا و آسیا، از جمله بسیاری از کشورهای با درآمد بالا اجرا شده است [۴]. در اروپا، مفهوم بودجه‌ریزی مشارکتی برای اولین بار در کشورهای اروپای غربی مورد توجه قرار گرفته است [۵]. و از طریق پاریس و مادرید رهبری می‌شود که هر یک حداقل ۱۰۰ میلیون دلار در سال برای پروژه‌های عمومی از طریق بودجه‌بندی مشارکتی هزینه می‌کنند [۶]. مؤسسه‌های بین‌المللی از جمله بانک جهانی، سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (OECD)، سازمان ملل متحد و وزارت توسعه بین‌المللی بریتانیا این روش را نحوه عمل برتر در حوزه بودجه‌ریزی می‌دانند و در سراسر جهان چندین میلیون دلار/یورو از طریق طرح‌های بودجه‌ریزی مشارکتی اختصاص می‌دهند [۷]. سازمان غیرانتفاعی پروژه بودجه مشارکتی^۱ به‌تنهایی به تخصیص بیش از ۳۰۰ میلیون دلار بودجه عمومی در ۲۹ شهر در سراسر ایالات متحده و کانادا کمک کرده است. همچنین، تورنتو اخیراً بودجه‌ریزی مشارکتی سه‌ساله خود را به صورت آزمایشی به پایان رسانده است. ایالت نیو ساوت ولز در استرالیا نیز اخیراً پروژه بودجه‌ریزی مشارکتی با نام (My Community Project)، راه‌اندازی کرده است [۸]. علی‌رغم به‌کارگیری بودجه‌ریزی مشارکتی در بسیاری از شهرداری‌ها در سراسر دنیا، این روش هنوز در ایران مغفول مانده است. شهرداری‌های ایران در سال‌های اخیر تا حدی اقدام به مشارکت دادن شهروندان و نماینده‌های آنان - تحت عنوان شوراییاران - در تصویب پروژه‌ها و تخصیص بودجه کرده‌اند هر چند که این اقدام با آنچه تحت عنوان «بودجه‌ریزی مشارکتی» یاد می‌شود، فاصله چشمگیری دارد. کلان‌شهر تهران برای تدوین بودجه ۱۴۰۱، با اجرای طرحی موسوم به «من شهردارم» تلاش کرد تا زمینه مشارکت شهروندان تهرانی برای انتخاب پروژه‌های توسعه محله‌ای در محل سکونت آن‌ها یا سایر مناطق و نقاط شهر تهران را فراهم سازد. از این‌رو، در راستای تحقق راهبرد پیش‌بینی‌شده مبنی بر حرکت به سمت برنامه‌ریزی توسط شهروندان در پژوهش حاضر سعی شده است ضمن بررسی فرایندها و سازوکارهای استقرار بودجه‌ریزی مشارکتی راهکارهایی برای بهبود و توسعه این روش در شهرداری تهران ارائه شود. مطالعه حاضر با هدف گسترش دانش پایه از طریق ایجاد پیوند بین پژوهش‌های توصیفی و علی انجام و به ارائه چارچوبی مفهومی منجر شده است. این نوع تحقیقات تجربی می‌تواند پیشنهادهایی را در مورد چگونگی بهبود مؤثر مشارکت شهروندان در فرایند بودجه در موقعیت‌های مختلف ارائه دهد. بودجه‌ریزی مشارکتی به وضعیتی اشاره دارد که در آن دولت محلی از شهروندان طی فرایند بودجه دعوت می‌کند و به آن‌ها اجازه می‌دهد تا در تصمیمات بودجه‌ای تأثیرگذار باشند [۹]. این روش در سال‌های اخیر در ادبیات مدیریت بخش عمومی مستند شده و به دلایل زیر شایسته توجه ویژه است:

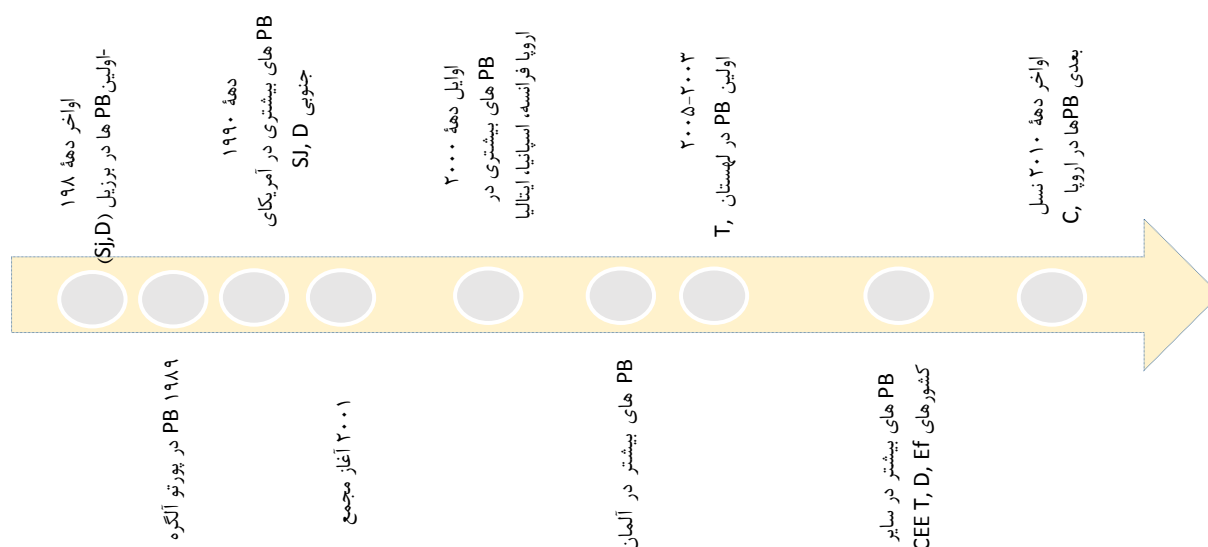
✓ تهیه و اجرای بودجه از عملیات ضروری دولت‌ها و شهرداری‌ها است. اندازه بودجه معمولاً شاخص کلیدی ظرفیت دولت محلی در نظر گرفته می‌شود و تخصیص بودجه نشان‌دهنده ترتیب اولویت‌ها در جامعه است.

1. <http://www.participatorybudgeting.org>

✓ به خلاف برخی دیگر از عملکردهای دولتی (مانند امنیت جامعه، جمع‌آوری زباله)، بودجه‌ریزی نسبتاً پیچیده و فنی است و سطح معینی از دانش برای مشارکت در فرایند مورد نیاز است [۱۰].

علاوه بر این، شهرداری‌ها متناسب با شرایط اقتصاد ملی و محلی برنامه‌های میان‌مدت شهری ممکن است ناگزیر از ایجاد تغییرات در اولویت‌بندی و میزان مصارف بودجه خود باشند که این امر نیازمند توجه و مشارکت شهروندان در تدوین برنامه شهری و بودجه در بخش مصارف برای وضع مالیات و عوارض بدهی باشد [۱۱ و ۱۲]. کارول^۱ و همکاران (۲۰۱۶) دلایل اجرای بودجه‌ریزی مشارکتی را در شش بعد خلاصه کرده‌اند: دموکراسی (مردم‌سالاری) (D)، شفافیت (T)، آموزش (Ed)، کارایی (Ef)، عدالت اجتماعی (SJ) و جامعه (C). مردم‌سالاری به این معناست که مردم عادی قدرت تصمیم‌گیری داشته باشند. این فرایند می‌تواند موجب تقویت سرمایه اجتماعی شهرداری شده (برمن^۲، ۱۹۹۷) و همچنین اراده شهروندان برای مشارکت در اداره شهر را بهبود بخشد. بنابراین، بودجه‌ریزی مشارکتی می‌تواند به عنوان ابزاری برای بهبود حکمرانی با محوریت شهروندان تعریف شود. شفافیت به عنوان یکی از ویژگی‌های اصلی فرایند بودجه‌ریزی مشارکتی به این نکته اشاره دارد: «هنگامی که اعضای جامعه پیرامون مخارج شهرداری با اخذ رأی عمومی تصمیم می‌گیرند، فرصت‌های کمتری برای فساد، اتلاف منافع، یا واکنش منفی وجود دارد». به عقیده چوی^۳ (۲۰۱۴)، شهروندان به عنوان اعضای گروه‌های مدنی مانند سازمان‌های غیردولتی (NGO)، سازمان‌های جامعه مدنی (CSOs)، و احزاب محلی در برنامه‌های بودجه‌بندی مشارکتی شرکت می‌کنند [۱۳]. مشارکت باعث ایجاد همبستگی بین مشارکت‌کنندگان و تسهیل کنش جمعی می‌شود. با استقرار بودجه‌ریزی مشارکتی گروه‌های مدنی محلی متعهد به نظارت بر فرایندهای مدیریت محلی و بودجه می‌شوند [۱۴]. برنامه‌های بودجه‌بندی مشارکتی می‌توانند مانند «مدارس شهروندی» عمل کنند و به بهبود آگاهی شهروندان منجر شود. همچنین، اتخاذ رویکرد بودجه‌ریزی مشارکتی به شهروندان اجازه می‌دهد تا با انجام آن دموکراسی را بیاموزند [۱۵]. از این منظر شهروندان درگیر می‌توانند درک بهتری از مسائل سیاسی عمومی و نیازهای جامعه به دست آورند. از نظر کارایی، تصمیمات بودجه زمانی بهبود می‌یابند که از دانش و نظارت محلی شهروندان استفاده کنند. از دیدگاه عدالت اجتماعی، بودجه‌ریزی مشارکتی تضمین می‌کند که همه به فرایند تصمیم‌گیری عمومی دسترسی دارند. گروه‌هایی که به طور سنتی کمتر از آن‌ها نمایندگی می‌کنند (مانند سالمندان) اغلب بیش از حد معمول در بودجه‌ریزی مشارکتی شرکت می‌کنند و فرصت‌هایی را برای حل مشکلات فقر و کاهش طرد اجتماعی فراهم می‌کند [۲]. بر این اساس، برنامه‌های بودجه‌ریزی مشارکتی به «دو نیاز متمایز اما به هم پیوسته» پاسخ می‌دهند: بهبود کارایی دولت‌های محلی و افزایش کیفیت دموکراسی [۱۵]. بودجه‌ریزی مشارکتی از طریق سازوکارهای نهادی به بهبود کارایی دولت‌های محلی کمک می‌کند که فرصت‌طلبی مدیران شهری را مهار کرده و در عین حال فرصت‌هایی را برای شهروندان ایجاد می‌کند تا نگرانی‌های خود را در مورد سیاست‌های عمومی بیان کنند. با این حال، مطالعات تجربی در درجه اول بر جنبه‌های رفاه اجتماعی این روش، مانند بهبود فقر و تخصیص مجدد منابع متمرکز شده‌اند، در حالی که نسبت به اثرات آن بر کارایی دولت محلی قابل مقایسه نیستند [۱۶]. در شکل ۱ سیر تاریخی و تکاملی بودجه‌ریزی مشارکتی بر اساس ابعاد تشکیل‌دهنده آن در قاره‌های مختلف ارائه شده است.

با وجود استقبال گسترده از پیاده‌سازی فرایند بودجه‌ریزی مشارکتی در شهرداری‌های کشورهای مختلف طی سه دهه گذشته تا کنون مطالعات محدودی در ارتباط با نحوه پیاده‌سازی و پیامدهای استقرار این نوع بودجه‌ریزی در شهرداری‌های ایران انجام شده است. بررسی اجمالی مطالعات انجام‌شده در این حوزه نشان می‌دهد روند بررسی‌ها و پژوهش‌ها را می‌توان در دو گروه مطالعات توصیفی و علی مورد بررسی قرار داد.

شکل ۱. سیر تاریخی و تکاملی بودجه‌ریزی مشارکتی بر اساس ابعاد تشکیل‌دهنده آن در قاره‌های مختلف
منبع: (کوکوکوا و باکوز، ۲۰۱۹)

دسته اول: سازوکارها و مدل‌های استقرار بودجه‌ریزی مشارکتی در شهرداری‌ها

کانون تمرکز پژوهش‌های دسته اول بر روش‌های تحقیق توصیفی برای تشریح و تبیین سازوکارهای لازم برای اجرای بودجه‌بندی مشارکتی در شهرداری‌ها و دولت‌های محلی و ایالتی استوار شده است [۱۷-۲۱]. (واتسون^۱ و همکاران، ۱۹۹۱). تاناسی^۲ و همکاران (۲۰۱۹)، در مطالعه‌ای که در رومانی به انجام رساندند، چارچوبی برای بودجه‌ریزی مشارکتی در نهادهای بخش دولتی ایجاد کردند [۲۲ و ۲۳]. مطالعات دیگر بیشتر به ترسیم رویکردها و تجربیات متمرکز بوده‌اند [۲۴]. برخی از تحقیقات روی یک یا دو سازوکار و قوت‌ها و ضعف‌های استفاده از آن‌ها تمرکز دارند. برای مثال، واتسون، جاستر و جانسون (۱۹۹۱) و دانکامب و همکاران (۲۰۰۳)، پتانسیل‌ها و معایب استفاده از نظرسنجی‌های شهروندان در تصمیم‌گیری بودجه عمومی را مورد بحث قرار دادند [۱۸ و ۲۵]. همچنین، کالاهان (۲۰۰۲) استفاده و اثربخشی کمیته‌های مشاوره شهروندی را تشریح کرده‌اند [۱۷]. رایبیز و همکاران (۲۰۰۹) بحث‌های گروهی متمرکز شهروندی و یک نظرسنجی بزرگ در سطح جامعه را انجام دادند و نیازها و اولویت‌های جامعه‌شناسایی شده توسط این دو رویکرد را مقایسه کردند [۲۱]. چندین محقق بر سازوکارهای نوآورانه‌ای مانند رویکرد متخصص محور^۳ [۲۰] و حمایت از شخص ثالث^۴ [۱۹] تمرکز کرده‌اند. در همین حال، محققان دیگر [۱۱ و ۱۲، ۲۶-۲۸]. سازوکارهای متعددی را بررسی کرده‌اند که به موجب آن دولت‌های محلی شهروندان را در فرایند بودجه دخالت داده و همچنین، مسائل کلی در مورد این سازوکارها را مطرح می‌کنند. این محققان روی سؤالات زیر تمرکز کردند: دولت محلی چه روش‌هایی را برای مشارکت دادن شهروندان در فرایند بودجه اتخاذ می‌کند؟ مدیران شهری این سازوکارها را چگونه ارزیابی می‌کنند؟ موانع اصلی مشارکت شهروندان چیست؟ چگونه می‌توان مشارکت شهروندان در فرایند بودجه‌ریزی را بهبود بخشید؟ این پرسش که مشارکت مؤثر چیست، موضوع مطالعات توصیفی بودجه‌ریزی مشارکتی بوده است.

وجود گفت‌وگوی دوسویه از ابعاد حیاتی مشارکت مؤثر تلقی می‌شود [۱۱، ۲۹-۳۴]. در مشارکت اثربخش امکان به‌اشتراک‌گذاری و تبادل اطلاعات بین شهروندان و شهرداری وجود دارد و جریان اطلاعات یک‌سویه نخواهد بود [۱۱]. این جریان اطلاعاتی پیرامون پروژه‌های بالقوه، منابع و محدودیت‌های موجود برای تعریف پروژه بین شهروندان و شهرداری شکل

1. Watson
2. Tănasea
3. expert-focused approach
4. third-party advocacy

می‌گیرد [۱۲]. رو و فرور [۳۲] در مطالعه خود «نوع‌شناسی مکانیزم‌های مشارکت عمومی»، مشارکت عمومی را از ارتباطات و مشاوره عمومی بر اساس جریان اطلاعات متمایز کردند. به گفته [۳۲] ارتباطات عمومی فقط اطلاعاتی را از دولت به مردم منتقل می‌کند، اما کانالی برای ارائه اطلاعات به دولت توسط شهروندان وجود ندارد. به عکس، مشاوره عمومی زمانی صورت می‌گیرد که اطلاعات از مردم در جهت یک‌طرفه دیگر به دولت منتقل شود. در مشارکت عمومی، درجاتی از گفت‌وگو و تبادل اطلاعات بین اعضای مردم و دولت وجود دارد. ارتباط دوطرفه می‌تواند یادگیری اجتماعی و همکاری بین شهروندان و مدیران شهری را تقویت کند، زیرا ذی‌نفعان را قادر می‌سازد به نظرات یکدیگر احترام بگذارند و به نظرات یکدیگر گوش دهند و اجازه می‌دهد دیدگاه‌های رقابتی قبل از تصمیم‌گیری پخش و در نظر گرفته شود [۲۹ و ۳۱].

علی‌رغم اهمیت سازوکارهای مشارکتی دوطرفه، دولت‌های محلی هنوز به طور گسترده از آن‌ها در فرایندهای بودجه خود استفاده نکرده‌اند [۳۱ و ۳۵]. به عقیده [۳۶] تبلیغات و آگاهی‌بخشی از طریق کانال‌های مختلف، از جمله رسانه‌های اجتماعی، می‌تواند کلید افزایش مشارکت مدنی باشد. همچنین، این امر در تشویق اقلیت‌های مختلف برای مشارکت و اطمینان از اینکه ترجیحات آن‌ها در تصمیم‌گیری گنجانده می‌شود، بسیار مهم باشد [۳۷].

در میان سازوکارهای مشارکتی عمده، فرصت‌هایی برای تعامل چهره‌به‌چهره و گفت‌وگوی دوطرفه بین شهروندان و مدیران شهری از طریق جلسات عمومی، هیئت‌های مشورتی، انجمن‌ها یا کارگاه‌های آزاد برای شهروندان و شهروندانی که در جلسات منظم درباره بودجه صحبت می‌کنند، فراهم می‌شود [۱۱ و ۱۲]. همه این موارد به عنوان سازوکارهای ارتباط دوطرفه در نظر گرفته می‌شوند. اگرچه انجام نظرسنجی از شهروندان و ارسال مطالب در فضای مجازی ممکن است در به دست آوردن اطلاعات از تعداد زیادی از شهروندان یا ارائه اطلاعات به آن‌ها مؤثر باشد، اما شهروندان به اندازه کافی توسط این سازوکارهای یک‌طرفه در فرایند تصمیم‌گیری اثرگذار نخواهد بود [۱۱].

بر اساس نتایج حاصل از پژوهش انجام‌شده شهرداری‌ها در اتخاذ سازوکارهای مشارکتی ارتباطات دوطرفه در فرایند بودجه‌بندی خود تا حد زیادی متفاوت هستند و سطح کلی پذیرش این سازوکارها پایین است [۱۲، ۳۱ و ۳۵]. همچنین، اتخاذ ارتباطات دوطرفه تحت تأثیر نگرش‌ها و ادراکات مدیران شهری، نوع سیستم حکمرانی، تنوع شوراها و سیاست‌ها، و ویژگی‌های جامعه است. مارلو و پورتیلو (۲۰۰۶) ادراک مدیران از بودجه‌ریزی مشارکتی را مهم‌ترین جنبه مشارکت شهروندان می‌دانند. آن‌ها استدلال کردند که مدیران بودجه‌ریزی مشارکتی را تشویق نمی‌کنند مگر اینکه از نظر آن‌ها بودجه‌ریزی مشارکتی به ارزش افزوده در فرایندهای تصمیم‌گیری بودجه منجر شود [۳۰].

هم‌زمان با تحولات فناوری اطلاعات استفاده از بسترهای فناوری اطلاعات به عنوان یکی از نوآوری‌های بودجه‌ریزی مشارکتی در کانون توجه قرار گرفته است، به گونه‌ای که برخی از شهرداری‌ها از فرایندهای سنتی مشارکت فراتر رفته و با استفاده از فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات (ICT) در بستر IT فصل جدیدی از مشارکت محلی به نام بودجه مشارکتی دیجیتال (DPB) را شروع کرده‌اند. این پدیده ارتباط تنگاتنگی با مفهوم حکمرانی الکترونیک و دولت الکترونیک دارد. پلتفرم‌های بودجه‌ریزی مشارکتی دیجیتال نمونه‌هایی از فناوری‌های مدنی هستند که برای حمایت از شهروندان در ارائه پیشنهادها و تخصیص بودجه طراحی شده‌اند. استفاده از این پلتفرم‌ها توسط دولت‌های مرکزی و محلی کشورهای مختلف که به دنبال بهره‌برداری از پتانسیل فناوری‌های دیجیتال برای فعال کردن مشارکت شهروندان در مسائل مهم هستند، در سال‌های اخیر با استقبال زیادی مواجه شده است. تجربه نشان داده است استفاده از این پلتفرم‌ها علاوه بر تأثیرگذاری بر رویه‌های مشارکتی درگیر در بودجه‌بندی مشارکتی باعث شده تعامل شهروندان برای مشارکت به صورت رقابتی دنبال شود. همچنین کاهش هزینه‌ها، ترویج شفافیت و مشارکت بیشتر شهروندان از دیگر مزایای استفاده از این فناوری‌ها بوده است [۱]. طوری که معرفی پلتفرم‌های آنلاین مرزهای مشارکت شهروندان را در فرایند سیاست‌گذاری و بودجه‌ریزی سالانه گسترش می‌دهد [۳۸]. نمونه موفق استفاده از این نوع از فناوری‌ها در شهر مادرید در بین فعالان دوچرخه‌سواری شهری اجرا شده است که روی مازول بودجه مشارکتی و نحوه استفاده از آن برای ارائه پیشنهادها مرتبط با دوچرخه‌سواری شهری تمرکز شده بود. از توسعه ابزار مشارکت شهروندی منبع باز (CONSUL)، که کد منبع آن در ۹۰ دولت در سطح جهان استفاده می‌شود، تا معرفی پلتفرم شهری آنلاین (Decide

(Madrid) بر اساس CONSUL، در سال‌های اخیر، مادرید را در خط مقدم نوآوری شهری و شهروندمحور قرار داده است. نتایج حاصل از طراحی این پلتفرم دیجیتال (Decide Madrid) علاوه بر تأثیرگذاری بر رویه‌های مشارکتی درگیر در بودجه‌بندی مشارکتی دیجیتال باعث شد تعامل شهروندان برای مشارکت به صورت رقابتی دنبال شود، به این ترتیب، طراحی پلتفرم‌ها به اشکال مشارکت فردی و رقابتی منجر شد، بنابراین امکان توانمندسازی شهروندان در محدوده‌بندی و خودتنظیمی بودجه مشارکتی به طور مشترک ایجاد شد. با این حال، شرکت‌کنندگان از ابزارهای دیگری برای بسیج و ایجاد پیشنهادها به صورت همکاری خارج از پلتفرم نیز استفاده کردند. این تجربه همچنین نشان می‌دهد پلتفرم‌های بودجه‌ریزی مشارکتی دیجیتال برای حمایت از بودجه‌ریزی مشارکتی، قابل تجدیدنظر و بازبینی باشند و در عین حال، از پاسخ‌گویی در میان شرکت‌کنندگان و قابل مشاهده بودن پیشنهادها و فعالیت‌ها حمایت کنند.

تحقیقات توصیفی داخلی اندکی در رابطه با سازوکارهای بودجه‌ریزی مشارکتی انجام شده است در همین راستا مهدیان نسب و معدنی (۱۴۰۱) مطالعه‌ای تحت عنوان «تجربه بودجه‌ریزی مشارکتی در برزیل و امکان‌سنجی آن در ایران» انجام دادند. این مطالعه با هدف مرور مطالعات انجام‌شده در زمینه بودجه‌ریزی مشارکتی و تجربه اجرای آن در برزیل و ارائه مدل و الگوهای یافت‌شده برای امکان‌سنجی اجرا در ایران انجام شده است [۳۹]. همچنین، سرتیپی‌زاده (۱۳۹۷) به شناسایی و اولویت‌بندی الزامات لازم برای عملیاتی کردن بودجه‌ریزی مشارکتی در مناطق ۲۲گانه شهر تهران پرداخت. نتایج نشان داد شاخص‌های الزام شفافیت مالی، اراده سیاسی و اولویت‌بندی هزینه‌ها تأثیرگذارترین شاخص‌ها بر بودجه‌ریزی مشارکتی هستند [۴۰].

دسته دوم: عوامل مؤثر بر پیاده‌سازی بودجه‌ریزی مشارکتی و جلب مشارکت شهروندان

محور اصلی این پژوهش‌ها بررسی عوامل مؤثر بر استقرار بودجه‌ریزی مشارکتی و جلب مشارکت شهروندان است [۹، ۱۴، ۳۰، ۳۵، ۴۲-۴۴]. بیشتر این پژوهش‌ها بر نقش مدیران شهری تأکید دارند. آن‌ها در مورد چگونگی ساختار فعالیت‌های مشارکت عمومی و نحوه هدایت نفوذ عمومی اختیارات قابل توجهی دارند. با این حال، ممکن است به صورت فعالانه شهروندان را برای مشارکت در تصمیم‌گیری در مورد مسائل شهر دعوت نکنند. موینیان^۱ (۲۰۰۷) معتقد است به دلیل بیشتر بودن بار مالی تصمیمات مشارکتی شهروندان در فرایند تدوین بودجه نسبت به تصمیمات متخصصان شهری ترجیحات مدیران شهری بر ماهیت مشارکت عمومی تأثیر می‌گذارد [۴۵]. همچنین، مشارکت شهروندان در تصمیم‌گیری نیازمند تعدیل مدل حاکمیت سنتی و توسعه زیرساخت‌های جدید برای حاکمیت مشارکتی جدید است [۳۷]. آلمی (۱۹۷۷) به بررسی چگونگی تأثیر سوابق تحصیلی و حرفه‌ای مدیران شهری و اولویت‌بندی مخارج بر مشارکت عمومی آنان در تصمیم‌گیری پیرامون مصرف درآمدهای عمومی پرداختند و نتیجه گرفتند این رابطه به صورت مثبت و معناداری برقرار است [۴۱]. ژانگ و یانگ معتقدند که حرفه‌ای بودن مدیران شهری نگرش آن‌ها را نسبت به بودجه‌ریزی مشارکتی شکل می‌دهد و به نوبه خود میزان بودجه‌ریزی مشارکتی را تعیین می‌کند [۹]. اونس^۲ و همکاران (۲۰۱۹) معتقدند که سازمان‌هایی با ساختارهای سازمانی پیچیده‌تر احتمال بیشتری برای پذیرش نوآوری مشارکتی دارند. آن‌ها شهرداری‌های ایالت نوردراین - وستفالن آلمان را بررسی و از بودجه مشارکتی به عنوان شاخصی برای نوآوری استفاده کردند. نتایج به‌دست‌آمده نشان داد پیچیدگی سازمانی بیان‌شده توسط تمایز عملکردی با وقوع نوآوری مشارکتی رابطه مثبت دارد [۴۶].

علاوه بر این، ویژگی‌های جمعیت‌شناختی اعضای جامعه نیز می‌تواند بر مشارکت شهروندان تأثیرگذار باشد. جوامع به طور کلی از نظر اندازه جمعیت، همگنی نژادی و سطح درآمد توصیف می‌شوند. با این حال، مطالعات هم رابطه مثبت [۹ و ۱۱]. و هم روابط منفی را بین اندازه جمعیت و مشارکت عمومی پیدا کرده‌اند [۳۳ و ۴۷]. از یک طرف، جوامع همگن ممکن است سطوح بالاتری از همکاری بین شهروندان داشته باشند و بنابراین، مدیران شهری را تشویق به ترویج بودجه مشارکتی کنند. از سوی دیگر، سطح پایین همگنی ممکن است باعث ایجاد تعارض‌های سیاسی بیشتر در بین شهروندان شود و در نتیجه، مشارکت بیشتر شهروندان برای حل تعارض‌های سیاسی را مطالبه کند [۳۰، ۳۵ و ۴۷]. در پژوهش‌های انجام‌شده میزان

1. Moynihan
2. Ewens

اعتبارات قابل تخصیص به مشارکت شهروندی عامل اثرگذاری در تعیین میزان مشارکت شهروندان در نظر گرفته می‌شود. بنابراین، هرچقدر اندازه اعتبارات تخصیص یافته برای مشارکت بیشتر باشد احتمالاً میزان مشارکت شهروندان نیز بالاتر خواهد بود. بنابراین، پیشنهاد می‌شود در کلان‌شهرها، سازوکارهای دوطرفه (تعاملی) برای بودجه‌بندی مشارکتی اتخاذ شود [۳۰ و ۴۷]. تأثیر ثروت جامعه بر بودجه‌ریزی مشارکتی نیز به طور قطعی توضیح داده نشده، اما یک فرض معقول این است که شهروندان کم‌درآمد ممکن است به دلیل اولویت‌های کاری و خانوادگی خود در سیاست‌گذاری شرکت کنند [۴۴ و ۴۸]. بنابراین، احتمالاً مدیران شهری در محلات کمتر برخوردار کمتر از سازوکارهای مشارکتی استفاده می‌کنند. عکس آن نیز قابل استدلال است، یعنی جوامع کمتر برخوردار با تقاضای بیشتری برای منابع کمیاب مواجه خواهند شد و بنابراین، نیاز به گفت‌وگو و مشورت بیشتر در فرایند بودجه‌بندی دارند [۴۸].

پیش‌نیازهای اجرای بودجه‌ریزی مشارکتی

تعدادی پیش‌نیاز برای اجرای موفقیت‌آمیز بودجه‌ریزی مشارکتی مورد نیاز است که در بین آن‌ها اراده سیاسی، دانش و تجربه مدیریتی نقش اساسی دارند. این موارد در برخی از شهرداری‌ها نادیده گرفته شده‌اند [۴۹]. مشارکت شهروندان در فرایندهای تصمیم‌گیری، تمرکز بر مشکلات محلی، و هزینه بودجه عمومی در راستای اهداف مهم به عنوان معیارهای اساسی برای موفقیت بودجه‌ریزی مشارکتی مورد توافق قرار گرفته‌اند. سؤالی که اغلب برای مشارکت در حکمرانی مطرح می‌شود این است که شهروندان ناآشنا نسبت به مسائل تخصصی شهر تا چه حد می‌توانند تصمیمات مالی درستی بگیرند؟ برخی مطالعات بیان می‌کنند که تصمیمات شهروندان بیشتر به سمت سرمایه‌گذاری‌های با بازده فوری (مانند مکان‌های تفریحی) گرایش داشته و از پروژه‌های زیربنایی غفلت شده است [۴۹]. برخی دیگر دریافتند که «سیاست‌گذاران می‌توانند آرمان مردمی کردن سیاست‌گذاری و همچنین، الزامات کارآمدی را تماماً در سازمان دنبال کنند [۵۰]. نادیده گرفته شدن این معیارها و سایر معیارهای مهم، باعث نقص در اجرای موفقیت‌آمیز بودجه‌ریزی مشارکتی می‌شود [۵۱]. دآزودو^۱ و همکاران (۲۰۲۲)، بیان می‌کنند که مشارکت نباید تنها در مرحله تدوین مورد توجه قرار گیرد، بلکه باید در کل فرایند تدوین، اجرا و نظارت بر اجرای بودجه‌ریزی شهرداری‌ها شهروندان را مشارکت داد [۵۲].

فرایندهای بودجه‌ریزی مشارکتی در شهرداری‌ها

بودجه‌ریزی مشارکتی معمولاً فرایندی زمان‌بر است که این زمان‌بندی می‌تواند یک سال کامل نیز به طول بینجامد. در حالی که جزئیات اجرای بودجه‌ریزی مشارکتی در نمونه‌های مختلف با هم تفاوت دارد، اما به صورت کلی این فرایند به شهروندان اجازه داده می‌شود تا پیشنهادهای پروژه‌های مؤثر را ارائه و ترجیحات خود را نسبت به تخصیص بودجه ابراز کنند [۵۳].

۱. منطقه جغرافیایی ممکن است به چندین منطقه فرعی (به عنوان مثال ناحیه) تقسیم شود و فرایند بودجه‌ریزی مشارکتی می‌تواند در هر منطقه به طور جداگانه اجرا شود. در این مرحله به شهروندان اجازه داده می‌شود تا بر پروژه‌های منطقه یا محله خود تمرکز کنند. در این مرحله معمولاً پیرامون مجموع بودجه هر منطقه تصمیم‌گیری می‌شود.
۲. شهروندان محلی ایده‌ها را از طریق نشست‌های محله‌ای و ابزارهای برخط به اشتراک می‌گذارند و در مورد آن‌ها بحث می‌کنند. این موضوع به ارائه طرح‌های اولیه پروژه‌ها منجر خواهد شد.
۳. سپس، پیشنهادهای اولیه توسط گروه‌های متمرکز به پیشنهادهای عملی تبدیل شده و توسط کارشناسان بررسی می‌شود. در این مرحله طرح پیشنهادی به بخش‌های مجزای پیاده‌سازی تقسیم می‌شود و برآورد هزینه برای هر مرحله اجرا به دست آید. پروژه‌ها همچنین می‌توانند به دسته‌هایی مانند امور اجتماعی و فرهنگی، حمل‌ونقل، خدمات شهری و غیره طبقه‌بندی شوند.
۴. این مرحله با چندین دور مشورت دنبال می‌شود که از طریق آن شهروندان تعداد کمی از پیشنهادهای را برای درج در رأی‌گیری نهایی در نظر می‌گیرند.

۵. در این مرحله، شهروندان واجد شرایط در مورد چگونگی هزینه‌کرد بودجه عمومی در طرح‌های نهایی رأی می‌دهند و این رأی در تخصیص بودجه نهایی تجمیع می‌شوند [۳۶].
- همچنین، تحقیق در مورد مرحله رأی‌گیری فرایند بودجه‌ریزی مشارکتی بر ملاحظات مهم ذیل متمرکز است:
۱. فضای تصمیم‌گیری: آیا فضای نتایج گسسته است (به این معنا که تنها دو انتخاب وجود داشته باشد مثلاً پروژه می‌تواند «تأمین مالی» شود یا نشود) یا پیوسته است (یعنی بتوان به یک پروژه مقادیر متفاوتی از بودجه برای اجرای آن با درجات اثربخشی متفاوت اختصاص داد).
 ۲. مدل‌سازی اولویت‌ها: اولویت‌های شهروندان نسبت به پروژه‌ها چگونه تجزیه و تحلیل می‌شود؟ (روش‌های تجزیه و تحلیل دیدگاه‌ها برای رسیدن به نتایج نهایی)
 ۳. طراحی پرسشنامه (معروف به استخراج اولویت): چه مواردی در برگه رأی یا پرسشنامه گنجانده شود تا اولویت‌های افراد را به صورت مؤثر منتقل کند. برگه رأی باید طوری طراحی شود که برای مدل‌سازی اولویت‌های پیچیده مطلوب باشد.
 ۴. تجمیع رأی: آرای ساکنان چگونه در تخصیص نهایی بودجه عمومی موجود تجمیع می‌شود؟ چگونه این فرایند باید به طور منصفانه ترجیحات جوامع مختلف شهروندان را تجمیع و بودجه عمومی را به طور مؤثر تخصیص دهد؟ (همان منبع).
- روش اجرای بودجه‌ریزی مشارکتی در تورنتو به این شکل است که ابتدا منطقه جغرافیایی ممکن است به چندین منطقه فرعی (به عنوان مثال، ناحیه) تقسیم شود و یک فرایند بودجه‌ریزی مشارکتی ممکن است در هر منطقه به طور جداگانه انجام شود. هدف این مرحله این است که به ساکنان اجازه دهد تا بر پروژه‌های محله و جامعه خود تمرکز کنند. کل بودجه موجود برای هر منطقه نیز معمولاً در این مرحله تصمیم‌گیری می‌شود.
- در مرحله بعد، ساکنان ایده‌ها را از طریق جلسات محله و ابزارهای آنلاین به اشتراک می‌گذارند و در مورد آن‌ها بحث می‌کنند. این امر به آن‌ها اجازه می‌دهد تا با طرح‌های اولیه پروژه ارائه شوند.
 - سپس، این پیشنهادها را اولیه توسط گروه‌های متمرکز به پیشنهادها عملی تبدیل شده و توسط کارشناسان بررسی می‌شود. اغلب در این مرحله یک پیشنهاد ممکن است به مراحل مجزای پیاده‌سازی تقسیم شود و برآورد هزینه برای هر مرحله اجرا به دست آید. پروژه‌ها نیز به دسته‌های مختلفی از جمله: تفریح، زیرساخت، بهداشت، آموزش، حمل‌ونقل و غیره طبقه‌بندی می‌شوند.
 - مرحله نهایی فرایند بودجه‌ریزی مشارکتی رأی‌گیری است که ساکنان واجد شرایط در مورد چگونگی مصرف بودجه عمومی در طرح‌های نهایی رأی می‌دهند و این رأی در تخصیص بودجه نهایی تجمیع می‌شوند [۳۶].
- در شهر مادرید مازول بودجه‌ریزی مشارکتی از یک فرایند بودجه طی سال پیروی می‌کند و به شش مرحله متوالی تقسیم می‌شود. در هر مرحله، شهروندان می‌توانند روش‌های مختلف مشارکت کنند.

۱- پیشنهاد اولیه (ارائه پروژه‌ها)

در مرحله اول، شهروندان می‌توانند طرح‌های پیشنهادی خود را در هر منطقه یا کل شهر ارائه دهند. به عنوان مثال، شهروندان می‌توانند پیشنهادی در مورد ساخت یک مسیر دوچرخه‌سواری جدید در منطقه ۱ ایجاد کنند و آن را در پلتفرم ارائه دهند.

۲- حمایت از پروژه‌ها

پس از پیشنهاد اولیه، شهروندان می‌توانند حمایت خود را از پیشنهادها خاص نشان دهند. این مرحله یک هفته طول می‌کشد و محدودیتی برای تعداد پیشنهادها مختلف شهروندان در این پلتفرم وجود ندارد. سپس، پیشنهادها بر اساس نمرات دیجیتال مرتب و به ترتیب اولویت در پلتفرم نشان داده می‌شوند.

۳- ارزیابی داخلی

پس از نهایی شدن مرحله پشتیبانی، مسئولان شهر تمامی پیشنهادها را جمع‌آوری کرده و فرایند ارزیابی داخلی آغاز می‌شود. روند بازنگری چهار ماه طول می‌کشد و طی آن مدیران شهری قابلیت و بودجه پیشنهادی را ارزیابی می‌کنند. اگر پیشنهادها زیادی

در پلتفرم وجود داشته باشد که مسئولان شهر بتوانند در بازه زمانی چهارماهه آن را ارزیابی کنند، پیشنهادهای باقی‌مانده از مرحله بعدی خارج می‌شوند. بنابراین، فهرست اولویت‌بندی پیشنهادهایی که از طریق سیستم رأی‌گیری ایجاد می‌شوند، تعیین می‌کند که کدام پیشنهادهای مورد بازنگری قرار گیرند و به مرحله بعدی تحویل داده شوند.

۴- انتشار پروژه‌ها

پس از اتمام چهارماهه، برای هر یک از پیشنهادهایی که مسئولان شهر ارزیابی کرده و قابل اجرا اعلام کرده‌اند، کل بودجه برآوردشده و سپس روی پلتفرم منتشر می‌شود.

۵- رأی‌گیری

بر اساس این فهرست، شهروندان در ادامه نسبت به اعتبارات اختصاص‌یافته برای اجرای بودجه مشارکتی سالانه در سراسر مناطق شهری و همچنین، ارائه پیشنهادهای فردی و هزینه‌های تخمینی آن‌ها دسترسی خواهند داشت. سپس، روند رأی‌گیری جدید آغاز می‌شود. این روند رأی‌گیری با روند اولیه حمایت از پروژه‌ها متفاوت است. در این حالت محدودیتی برای تعداد پروژه‌های قابل پشتیبانی وجود دارد که با رویکرد «سبد خرید آنلاین» ساختاردهی و طراحی شده است. به طور مشخص، شهروندان می‌توانند با قرار دادن آن‌ها در سبد خرید خود، پیشنهادهای را «خرید» کنند. با این حال، هزینه کلی سبد خرید باید کمتر از حداکثر بودجه باشد. هر منطقه از مادرید دارای حداکثر بودجه تعیین شده است، پیشنهادهای بر اساس تعداد آرا مرتب می‌شوند و تا رسیدن به حداکثر بودجه به ترتیب آن پذیرفته می‌شوند.

۲. مواد و روش کار

این پژوهش یک پژوهش توصیفی برای تعیین سازوکار استفاده شهرداری تهران برای اجرای بودجه‌ریزی مشارکتی با توجه به تجربیات شهرداری‌های دنیا است. برای رسیدن به این هدف فرایندهای مورد استفاده برای بودجه‌ریزی مشارکتی چندین شهرداری مورد بررسی قرار گرفته و با تطبیق و جمع‌بندی آن‌ها در نهایت سازوکار پیشنهادی برای شهرداری تهران پیشنهاد شد.

۳. نتایج

تحقیقات قبلی بیشتر از روش‌های تحقیق توصیفی برای تعیین سازوکارها استفاده کرده‌اند که دولت‌های محلی برای اجرای بودجه‌ریزی مشارکتی به کار برده‌اند [۱۷-۲۱ و ۲۵]. با توجه به آنکه بودجه‌ریزی مشارکتی در ایران موضوعی نوپا است و پیشینه پژوهشی قوی در رابطه با اجرای آن در شهرداری‌ها وجود ندارد، بنابراین در گام اول سعی شده است این خلأ با پژوهش حاضر تا حدودی مرتفع شود. در ذیل با جمع‌بندی پژوهش‌های انجام‌شده در گذشته چارچوبی مفهومی برای اجرای بودجه‌ریزی مشارکتی در شهرداری‌ها پیشنهاد شده که شامل سه سطح مختلف است:

۳-۱. شاخصه‌های بودجه‌ریزی مشارکتی

شاخص‌های بودجه‌ریزی مشارکتی شاخص‌هایی هستند که بودجه‌ریزی مشارکتی بر پایه آن‌ها تعریف می‌شود و در تحقیقات پیشین به عنوان اجزای تعیین‌کننده بودجه‌ریزی مشارکتی به آن‌ها اشاره شده است. که در اینجا ۱۲ شاخص مختلف به این منظور شناسایی شده‌اند.

۳-۲. عوامل مداخله‌گر یا میانجی

عوامل مداخله‌گر یا میانجی عواملی هستند که اجزای بودجه‌ریزی مشارکتی را به نتایج متصل می‌کنند و موفقیت اجرای بودجه‌ریزی مشارکتی را تحت تأثیر قرار می‌دهند که در این تحقیق بر اساس پژوهش‌های گذشته عوامل مختلفی از جمله: ترجیحات مدیران شهری، ویژگی‌های جمعیت‌شناختی مدیران، ساختار و فرهنگ سیاسی شهر، ویژگی‌های جامعه (اندازه جمعیت، همگنی نژادی و سطح ثروت یا درآمد جامعه و...)، پیچیدگی سازمانی و... به عنوان عوامل میانجی در نظر گرفته شده‌اند.

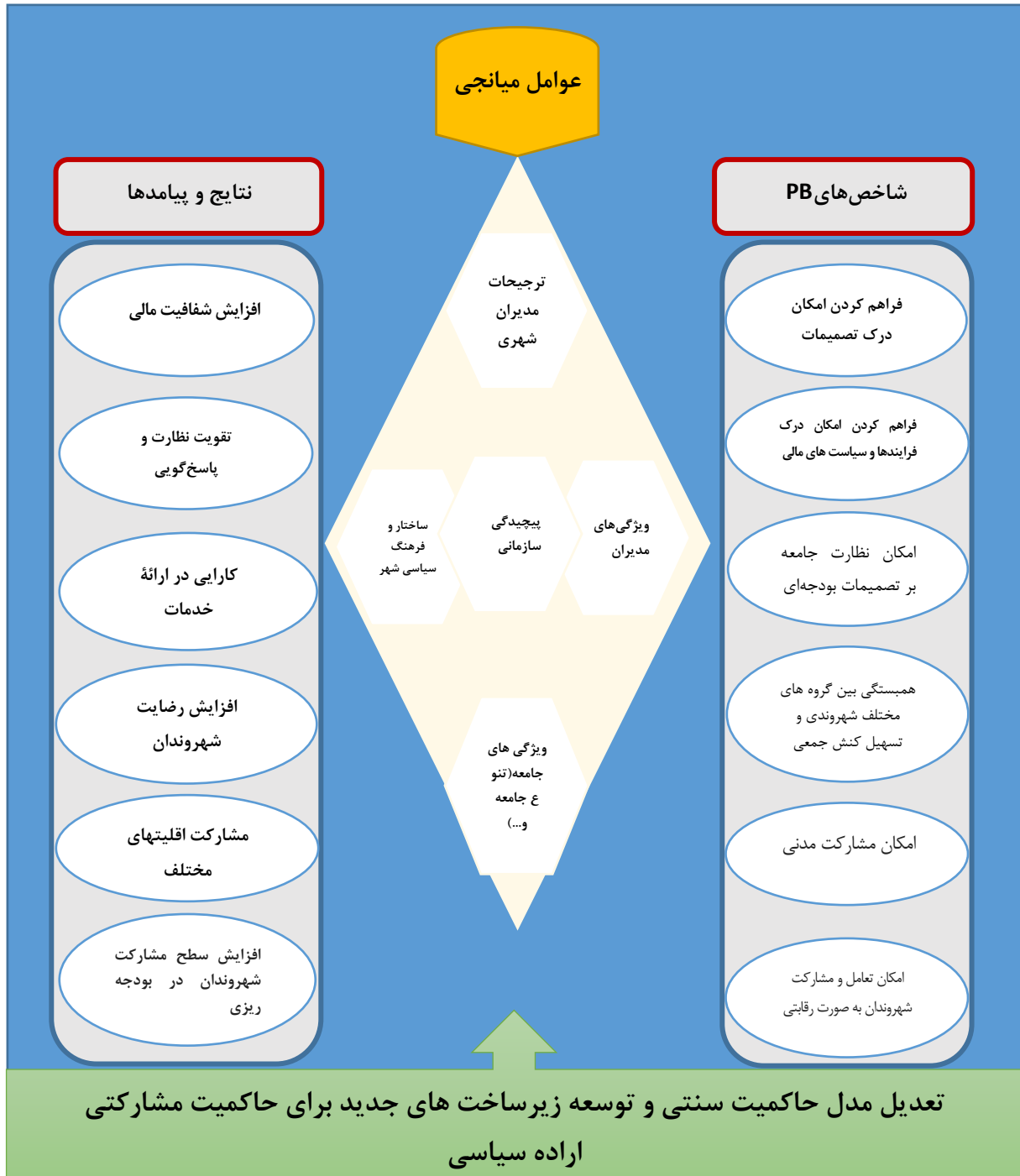
۳-۳. پیامدها

در نهایت نتایج و پیامدها به دستاوردهای حاصل از اجرای بودجه‌ریزی مشارکتی اشاره دارد که به عنوان متغیر وابسته عمل می‌کنند و تحت تأثیر شاخص‌های بودجه‌ریزی مشارکتی و عوامل میانجی هستند. در ادامه، نتایج حاصل از بررسی و تطبیق مطالعات گذشته در جدول ۱ و شکل ۲ آورده شده‌اند:

جدول ۱. نتایج حاصل از مطالعات گذشته در رابطه با بودجه‌ریزی مشارکتی در شهرداری‌ها

منبع	شهر و سال	نتایج و پیامدها	نوع سازوکار (یک‌طرفه یا دوطرفه یا مختلط)	عوامل مداخله‌گر یا سازوکارها	شاخصه‌های بودجه‌ریزی مشارکتی		
[۱]		افزایش شفافیت مالی	یک‌طرفه یا دوطرفه	دریافت اطلاعات از طریق مسیرهای رسمی برای ارزیابی و پیشنهاد بودجه	فراهم کردن امکان درک بهتر تصمیمات بودجه‌ای برای شهروندان	متغیرهای مستقل	
[۵۴]		ایجاد شفافیت رسمی ^۱	دوطرفه	ایجاد تعاملات چهره‌به‌چهره با مدیران شهری			
[۵۵]	کره جنوبی	تقویت نظارت شهروندی اجبار شهرداری‌ها به رعایت سلامت و پاسخ‌گویی مالی	دوطرفه	ایجاد مدارس بودجه شهروندان	درک فرایندها و سیاست‌های مالی		
[۵۷، ۵۶، ۱۵، ۴] [۵۹، ۵۸]		عملکرد بهتر خدمات عمومی توانمندسازی شهروندان برای اعمال حقوق و وظایف خود آموزش شهروندان در زمینه سواد مالی	یک‌طرفه یا دوطرفه	نظارت از پایین به بالا	فراهم کردن امکان نظارت جامعه بر تصمیمات بودجه‌ای		
[۱۴، ۵۵]	کره جنوبی	تحت فشار قرار گرفتن شهرداری برای افزایش کارایی	یک‌طرفه یا دوطرفه	ایجاد شبکه‌های عمومی (اجماع شهروندان گروه‌های مدنی، NGO ها و...)	همبستگی بین گروه‌های مختلف شهروندی و تسهیل کنش جمعی		
[۳۶]		مشارکت اقلیت‌های مختلف	یک‌طرفه	تبلیغات و آگاهی‌بخشی از طریق رسانه‌های اجتماعی	مشارکت مدنی		
[۶۰]		نتایج دقیق‌تر و اثربخش‌تر کاهش هزینه‌ها ترویج شفافیت مشارکت حداکثری	یک‌طرفه یا دوطرفه	فناوری‌های دیجیتال	امکان تعامل و مشارکت شهروندان به صورت رقابتی		
[۴۵]		تأثیر بر فرصت و ماهیت مشارکت عمومی		ترجیحات مدیران شهری			عوامل مداخله‌گر
[۴۱]				ویژگی‌های جمعیت‌شناختی مدیران شهری			
[۳۵]		مشارکت عمومی در فرایند بودجه		ساختار و فرهنگ سیاسی شهر	-		
[۹]		ادراک مدیران در رابطه با اجرای بودجه‌ریزی مشارکتی		ویژگی‌های جامعه (انزازه جمعیت، همگنی نژادی و سطح ثروت یا درآمد جامعه و...)			
[۴۶]		پذیرش نوآوری مشارکتی		پیچیدگی سازمانی		عوامل زیرساختی	
[۳۷]		ایجاد تغییرات اساسی در شیوه حاکمیت و فراهم کردن شرایط برای ایجاد مشارکت ایجاد پیامدهای نامشخص برای تصمیم‌گیرندگان		تعدیل مدل حاکمیت سنتی و توسعه زیرساخت‌های جدید برای حاکمیت مشارکتی	-		
[۴۰]				اراده سیاسی			

۱. شفافیت «رسمی» که در آن شهروندان مدیران شهری را تشویق می‌کنند تا اطلاعات هدفمند و مبتنی بر نیاز را افشا کنند.

شکل ۲. چارچوب مفهومی بودجه‌ریزی مشارکتی در شهرداری

۴. بحث و نتیجه‌گیری

در کلان‌شهر تهران در سال ۱۴۰۱ تلاش شد تا زمینه مشارکت شهروندان تهرانی برای انتخاب پروژه‌های توسعه محله‌ای در محل سکونت آن‌ها با سایر مناطق و نقاط شهر تهران ایجاد شود. از این‌رو، در راستای تحقق راهبرد پیش‌بینی‌شده توسط معاونت محترم برنامه‌ریزی، توسعه سرمایه انسانی و امور شورا مبنی بر حرکت به سمت برنامه‌ریزی توسط شهروندان در پژوهش حاضر تلاش شد با استفاده از تجربیات شهرداری‌های دنیا چارچوب مفهومی برای بودجه‌ریزی مشارکتی ایجاد شود. پیشنهاد می‌شود

برای توسعه این فرایند از نتایج این پژوهش پیش از تنظیم لایحه بودجه سال‌های آتی استفاده شود. بر این اساس، پیشنهادهای ذیل برای توسعه و بهبود فرایند یادشده می‌تواند در کانون تمرکز قرار گیرد.

- پیشنهاد پروژه‌های توسعه محله‌ای در راستای ۵ موضوع کلیدی پیش‌بینی‌شده در تدوین برنامه چهارم تحول و پیشرفت شهر تهران توسط شهروندان (پیشنهاد پروژه‌ها)
- فراهم کردن امکان نظردهی اولیه شهروندان در ارتباط با پروژه‌های پیشنهادی سایر شهروندان در گام ۱ (حمایت از پروژه‌ها)
- پیشنهادهایی که از اقبال اولیه عمومی شهروندان برخوردار بوده‌اند توسط شهرداری بررسی و در قالب پروژه‌های تملک‌دارایی سرمایه‌ای مطالعات لازم برای آن‌ها صورت پذیرد (ارزیابی داخلی پروژه‌ها)
- برگزاری رویدادهای مختلف بودجه‌ریزی مشارکتی با شهروندان به منظور حصول اطمینان از ایجاد جریان اطلاعات بین شهرداری و شهروندان به صورت دوطرفه و پایدار
- امکان نظردهی به پروژه‌های دارای مطالعات توجیهی و انتخاب آن‌ها با توجه به حجم منابع قابل اختصاص به پروژه‌های توسعه محله‌ای (انتشار لیست پروژه‌ها و رأی‌گیری نهایی)
- پیش‌بینی تمهیدات لازم برای بهبود و به‌روزرسانی پلتفرم دیجیتال (مبتنی بر وب) بودجه‌ریزی مشارکتی فراهم شود.
- مشارکت شهروندان در کل فرایند بودجه از تدوین تا تفریغ برای وصول اطمینان از اثربخشی مشارکت شهروندان
- در آخر به پژوهشگران در آینده پیشنهاد می‌شود اعتبار مدل به‌دست‌آمده از پژوهش حاضر را در شهرداری‌ها مورد سنجش قرار دهند.

منابع

1. Goncalves S. The effects of participatory budgeting on municipal expenditures and infant mortality in Brazil. *World Development*. 2014;53:94-110.
2. Kukučková S, Bakoš E. Does participatory budgeting bolster voter turnout in elections? The case of the Czech Republic. *NISPAcee Journal of Public Administration and Policy*. 2019;12(2):109-129.
3. Jung SM. Participatory budgeting and government efficiency: Evidence from municipal governments in South Korea. *International Review of Administrative Sciences*. 2022;88(4):1105-1123.
4. Sintomer Y, Herzberg C, Röcke A. Modelos transnacionais de participação cidadã: o caso do orçamento participativo. *Sociologias*. 2012;14:70-116.
5. Schneider SH, Busse S. Participatory budgeting in Germany--A review of empirical findings. *International Journal of Public Administration*. 2019;42(3):259-273.
6. Legendre J, Madénian H, Scully PL. Participatory budgeting in Paris, France, 2017. URL <http://participedia.net/en/cases/participatory-budgeting-paris-france>. Accessed 05-02-2018.
7. Cabannes Y. Contribution of Participatory Budgeting to provision and management of basic services. London: IIED; 2014.
8. Murray. Toronto's participatory budgeting pilot evaluation. <https://www.toronto.ca/legdocs/mmis/2019/bu/bgrd/backgroundfile-124370.pdf>. 2019. Last accessed 05-02-2023.
9. Zhang Y, Yang K. Citizen participation in the budget process: The effect of city managers. *Journal of Public Budgeting, Accounting & Financial Management*. 2009;21(2):289-317
10. Berner M, Amos J, Morse R. What constitutes effective citizen participation in local government? Views from city stakeholders. *Public Administration Quarterly*. 2011;35(1):1-20.
11. Ebdon C, Franklin AL. Citizen participation in budgeting theory. *Public Administration Review*. 2006;66(3):437-447.
12. Franklin AL, Ho AT, Ebdon C. Participatory budgeting in midwestern states: Democratic connection or citizen disconnection. *Public Budgeting and Finance*. 2009;29(3):52-73.
13. Choi I. What explains the success of participatory budgeting? Evidence from Seoul autonomous districts. *Journal of Deliberative Democracy*. 2014;10(2):1-15.
14. Carroll C, Crum T, Gaete C, Hadden M, Weber R. Democratizing tax increment financing funds through participatory budgeting. Chicago, IL: Blocks Together, Great Cities Institute, and Participatory Budgeting Project; 2016.
15. Wampler B. Guide to Participatory Budgeting. In: Shah A, editor. *Participatory Budgeting*. Washington D.C.: World Bank Publications; 2007. p. 21-53.
16. Touchton M, Wampler B. Improving social well-being through new democratic institutions. *Comparative Political Studies*. 2014;47(10):1442-1469.
17. Callahan K. The utilization and effectiveness of citizen advisory committees in the budget process of local governments. *Journal of Public Budgeting, Accounting & Financial Management*. 2002;14(3):423-444.
18. Duncombe W, Robbins MD, Stonecash J. Measuring citizen preferences for public services using surveys: Does a "gray peril" threaten public funding for education? *Public Budgeting and Finance*. 2003;23(1):45-72.
19. Justice JB, Dülger C. Fiscal transparency and authentic citizen participation in public budgeting: The role of third-party intermediation. *Journal of Public Budgeting, Accounting & Financial Management*. 2009;21(2):254-288.
20. Orosz JF. Views from the field: Creating a place for authentic citizen participation in budgeting. *Journal of Public Budgeting, Accounting & Financial Management*. 2002;14(3):423-444.
21. Robbins MD, Simonsen B, Shepard E. Citizens, budgets and performance measures: A case study of West Hartford, Connecticut. *Journal of Public Budgeting, Accounting & Financial Management*. 2009;21(3):426-453.
22. Tănasea GL, Ștefănescu A, Cosmina I. Participatory budgeting in public sector entities-framework development. *AMIS IAAER 2019*. 2019;326.

23. Kantor IA, Greab CG. Experimental local governance in Romania. An exploratory study on participatory budgeting in Cluj-Napoca. In: Hintea C, Moldovan BA, Radu BV, Suci RM, editors. Transylvanian International Conference in Public Administration Proceedings 2017. Bucarest: AMP; 2017. p. 257.
24. Watson DJ, Juster RJ, Johnson GW. Institutionalized use of citizen surveys in the budgetary and policy-making processes: A small town case study. *Public Administration Review*. 1991;51(3):232-239.
25. Berner M. Citizen participation in local government budgeting. *Popular Government*. 2001;66(3):23-30.
26. Berner M, Smith S. The state of the states: A review of state requirements for citizen participation in the local government budget process. *State and Local Government Review*. 2004;36(2):140-150.
27. Preisser V. Citizen-Based Budgeting: The Redding, California, Experiment-When the idea of citizen-based budgeting came to life, it produced de facto ambassadors for government throughout the city. *Public Management*. 1997;79:18-21.
28. King CS, Feltey KM, Susel BON. The question of participation: Toward authentic public participation in public administration. *Public Administration Review*. 1998;58(4):317-326.
29. Marlowe J, Portillo S. Citizen engagement in local budgeting: Does diversity pay dividends? *Public Performance & Management Review*. 2006;30(2):179-202.
30. Roberts N. Public deliberation in an age of direct citizen participation. *The American Review of Public Administration*. 2004;34(4):315-353.
31. Rowe G, Frewer LJ. A typology of public engagement mechanisms. *Science, Technology, & Human Values*. 2005;30(2):251-290.
32. Yang, K., & Callahan, K. (2005). Assessing citizen involvement efforts by local governments. *Public Performance & Management Review*, 29(2), 191-216.
33. Yang K, Callahan K. Citizen involvement efforts and bureaucratic responsiveness: Participatory values, stakeholder pressures, and administrative practicality. *Public Administration Review*. 2007;67(2):249-264.
34. Yang K, Callahan K. Citizen involvement efforts and bureaucratic responsiveness: Participatory values, stakeholder pressures, and administrative practicality. *Public Administration Review*. 2007;67(2):249-264.
35. Ebdon C. The relationship between citizen involvement in the budget process and city structure and culture. *Public Productivity & Management Review*. 2000;23(3):383-393.
36. Aziz, H., & Shah, N. (2021). Participatory budgeting: Models and approaches. *Pathways Between Social Science and Computational Social Science: Theories, Methods, and Interpretations*, 215-236.
37. Zhang Y, Liao Y. Participatory budgeting in local government: Evidence from New Jersey Municipalities. *Public Performance & Management Review*. 2011;35(2):281-302.
38. Bhusal T. Citizen participation in times of crisis: Understanding participatory budget during the COVID-19 pandemic in Nepal. *ASEAN Journal of Community Engagement*. 2020;4(2):321-341.
39. Mehdian Nasab J, Manai J. Participatory Budgeting Experience in Brazil and Its Feasibility in Iran. *Third International Conference on Challenges and New Solutions in Industrial Engineering, Management and Accounting*; 1401; Chabahar. Persian.
40. Sartipizadeh F. Identifying and prioritizing the necessary requirements for operationalizing participatory budgeting in the 22 districts of Tehran [Master's thesis]. Farabi Campus, University of Tehran, Faculty of Management and Accounting; 2018. Persian.
41. Almy TA. City managers, public avoidance, and revenue sharing. *Public Administration Review*. 1977;37(1):19-27.
42. Franklin AL, Ebdon C. Are we all touching the same camel? Exploring a model of participation in budgeting. *The American Review of Public Administration*. 2005;35(2):168-185.
43. Wang X. Assessing public participation in U.S. cities. *Public Performance Management Review*. 2001;24(4):322-336.
44. Weber EP. A new vanguard for the environment: Grass-roots ecosystem management as a new environmental movement. *Society and Resources*. 2000;13(3):237-259.

45. Moynihan DP. Citizen participation in budgeting: Prospects for developing countries. In: Shah A, editor. Participatory budgeting. Washington, DC: World Bank; 2007. p. 53-85.
46. Ewens H, van der Voet J. Organizational complexity and participatory innovation: participatory budgeting in local government. *Public Management Review*. 2019;21(12):1848-1866.
47. Kelleher C, Lowery D. Political participation and metropolitan institutional context. *Urban Affairs Review*. 2004;39(6):720-757.
48. Irvin RA, Stansbury J. Citizen participation in decision making: Is it worth the effort? *Public Administration Review*. 2004;64(1):55-65.
49. Milosavljević M, Spasenić Ž, Benković S, Dmitrović V. Participatory budgeting in Serbia: lessons learnt from pilot projects. *Lex Localis*. 2020;18(4):999-1021.
50. Hong S. Citizen participation in budgeting: A trade-off between knowledge and inclusiveness? *Public Administration Review*. 2015;75(4):572-582.
51. Maravilla GAR, Grayman JH. Understanding participatory budgeting through formal and informal processes of inclusion: a case study in the Philippines. *Development in Practice*. 2020;30(4):448-458.
52. de Azevedo RR, Cardoso RL, da Cunha ASM, Wampler B. Participatory budgeting and budget dynamics in the public sector. *Revista de Contabilidade e Organizações*. 2022;16:1-20.
53. Shah A, editor. Participatory budgeting. World Bank Publications; 2007.
54. Cucciniello M, Nasi G. Transparency for trust in government: How effective is formal transparency? *International Journal of Public Administration*. 2014;37(13):911-921.
55. Seo J. A study on development of participatory budgeting models based on types of local governments. Korea Research Institute of Local Administration (in Korean). 2017.
56. Bjorkman M, Svensson J. Power to the people: Evidence from a randomized field experiment on community-based monitoring in Uganda. *The Quarterly Journal of Economics*. 2009;124(2):735-769.
57. Kim GH, Lee EK. Gap of understanding on citizen participatory budgeting. *The Journal of the Korea Contents Association*. 2009;9(2):289-300.
58. Krishnan GV. Does Big 6 auditor industry expertise constrain earnings management? *Accounting Horizons*. 2003;17(s1):1-16.
59. Stromberg D. Radio's impact on public spending. *The Quarterly Journal of Economics*. 2004;119(1):189-221.
60. Touchton M, Wampler B, Spada P. The digital revolution and governance in Brazil: Evidence from participatory budgeting. *Journal of Information Technology & Politics*. 2019;16(2):154-168.